

ОСОБЕНОСТИ В ПОДГОТОВКАТА НА ВОЕННОСЛУЖЕЩИТЕ ЗА ОЦЕЛЯВАНЕ ПРИ РИСКОВИ СИТУАЦИИ

Сашо Йорданов*¹, Венета Петкова², Петър Йорданов³

¹Национална спортна академия „Васил Левски“, катедра „Тежка атлетика, бокс, фехтовка и спорт за всички“, ²Национална спортна академия „Васил Левски“, катедра „Тежка атлетика, бокс, фехтовка и спорт за всички“, ³Военна академия „Георги Стойков Раковски“ – факултет „Командно щабни“

ORCID

Sasho Yordanov – <https://orcid.org/0000-0003-2637-3115>

Veneta Petkova – <https://orcid.org/0000-0003-0730-1319>

Petar Yordanov – <https://orcid.org/0000-0003-3860-6019>

РЕЗЮМЕ

Изследвайки ролята и значението на умения, които могат да помогнат на човек да преживее опасна ситуация в променящите се условия на съвременния бой, се наблюдава едно приближаване във функциите и задачите на различните сродни структури за борба с престъпността: специализираните структури и служби, като служба „Военна полиция“, „Силите за специални операции“, „Специализираният отряд за борба с тероризма“, както и специализираните международни военни формирования. Целта на изследването е да се анализират проблемните ситуации и свързаните с това предпоставки за постигане на реална, ефективна сигурност в специфичните дейности на военнослужещите в рискови ситуации. Да се разкрие нуждата за изграждане на умения, които могат да помогнат на човек да преживее опасна ситуация: буря, земетресение, корабокрушение, авиационна катастрофа, или да оцелее в опасни местности (пустиня, планини, джунгла), но така също и в специфични трудни ситуации на социалната среда. Задачите, които си поставяме, са: разглеждането на основните трудности, които срещат военнослужещите в различни условия при изпълнение на функционалните си задължения. Нетрадиционността и асиметричността на действията на противостоящите сили са предпоставка за изпадане в непредвидими ситуации. Резултатите от изследванията показват многообразието и сложността на рисковите ситуации, с които може да се сблъска военнослужещият в професионалната си дейност. Проучвайки проблема, стигаме до извода, че в съвременния свят, където истинската изненада се крие най-вече в неочакваните форми, време и място на проявление, готовността да я посрещнем си остава най-добрата защита за оцеляване в рискови ситуации.

Ключови думи: военнослужещи, рискови ситуации, подготовка

SPECIFICITIES IN THE PREPARATION OF SERVICEMEN IN RISKY SITUATIONS

Sasho Yordanov^{1*}, Veneta Petkova², Petar Yordanov³

¹National Sports Academy “Vassil Levski”, Department Heavy athletics, boxing, fencing and sport for all, ²National Sports Academy “Vassil Levski”, Department Heavy athletics, boxing, fencing and sport for all, ³„Georgi Stoikov Rakovski“ – Nacional Defense College“

ABSTRACT

Exploring the role and importance of skills that can help a person survive a dangerous situation in the changing conditions of modern combat, there is an approach in the functions and tasks of the various related structures for “combating crime”, as well as specialized international military units. The purpose of the study is to analyse the problematic situations and related prerequisites for achieving real, effective security in the specific activities of servicemen in risky situations. To reveal the need to build skills that can help a person survive a dangerous situation: storm, earthquake, shipwreck, aviation catastrophe, or to survive in dangerous areas (desert, mountains, jungle), but also in specific difficult situations of the social environment. The tasks we set ourselves are: examining the main difficulties that servicemen face in different conditions in the performance of their functional duties. The unconventionality and asymmetry of the actions of the opposing forces is a prerequisite for falling into unpredictable situations. The results of the studies show the diversity and complexity of the risky situations that a serviceman may encounter in his professional activity. By exploring the problem, we come to the conclusion that in a modern world, where the real surprise lies mostly in the unexpected forms, time and place of manifestation, the willingness to meet it remains the best protection for survival in risky situations.

Key words: servicemen, risky situations, preparation

ВЪВЕДЕНИЕ

Фокусът в настоящата ни разработка са анализите и проблемите на сигурността и свързаните с това предпоставки за постигане на ефективна сигурност в специфичните дейности на военнослужещите в рискови ситуации.

Членството на България в ЕС и НАТО и отбранителната военна доктрина доведоха до съществени изменения в стратегията и тактиката на съвременния бой в нашите въоръжени сили. Необходимо е да бъдем готови да защитим суверенитета и териториалната цялост на страната, както и да участваме в съюзнически мисии.

Сигурността е многомерна и има различни нива, аспекти и тенденции. Обикновено като синоним на „сигурност“ се използва терминът „безопасност“. В тази връзка про-

фесор Асенов в Речника за противодействие на тероризма смята, че „сигурността“ е способността на групи и отделни лица за оцеляване при изпълнение на поставените цели и задачи (Лофти, 2009).

В основата на глобалната и регионалната сигурност е сигурността на отделните държави. На съвременния етап от развитието си Република България решава важни за нейната и за съюзниците ѝ задачи в областта на вътрешната и външната сигурност.

Българската армия заема важно място в усилията на държавата в борбата срещу тероризма. Нейното участие се определя като пасивно и активно. Пасивното участие се заключава в строг контрол на собствените въоръжения и недопускане на нелегално разпространение към отделни лица, организации и държави. Активното участие се проявява при мащабни терористични кризи на територията на Р. България или в международни мисии зад граница.

В променящите се условия на съвременния бой се наблюдава едно приближаване във функциите и задачите на различните сродни структури за борба с престъпността – специализирани структури и служби, като служба „Военна полиция“, „Силите за специални операции“ (ССО), „Специализирания отряд за борба с тероризма“ (СОБТ), както и специализираните международни военни формирования.

Нетрадиционността и асиметричността на действията на противостоящите сили са предпоставка за изпадане в непредвидими ситуации, което налага водене на специализирана подготовка от служителите по сигурността.

Оцеляването, от своя страна, е група от умения, които могат да помогнат на човек да преживее опасна ситуация (буря, земетресение, корабокрушение, авиационна катастрофа) или да оцелее в опасни местности (пустиня, планина, джунгла) и не на последно място, оцеляване в специфични трудни ситуации на социалната среда (Заруцкий, Тарас, 1998).

За оцеляване при извънредна ситуация в природни условия е необходимо осигуряването на четири ключови потребности:

- подслон;
- огън;
- чиста питейна вода;
- храна (при голяма надморска височина и кислород).

Оцеляването е една от способностите, които притежава всяко живо същество, когато става дума за преодоляване на конкретни обстоятелства, които могат да застрашат

живота му. Във всички случаи инстинктът за оцеляване възниква спонтанно и незабавно, за да се успокоят онези ситуации с непосредствена опасност. Такива инстинкти могат да бъдат представени от различни видове действия, които не са тези, които обикновено се следват в нормални условия от всекидневието, а при попадането на човека в ситуации на изключителност, а прилагането на такива сценарии в обучението е важна необходимост (Хаслет, Камерън, 2014).

ЦЕЛ

Целта на разработката е да се анализират проблемните ситуации при изпълнения на функционалните задължения в трудни условия за формиране адекватна готовност за оцеляване на военнослужещия.

За постигането на целта следва да се решат няколко основни задачи:

1. Проучване на проблемните ситуации при специализираната дейност на военнослужещите за оцеляване.
2. Разкриване структурата на способности и техники на разузнавателния патрул.
3. Разкриване на специфични дейности в подготовка при разузнаване.

МЕТОДИКА

Извършен е анализ на разузнавателната среда, многообразието и сложността на рисковите ситуации, с които може да се сблъска военнослужещият при изпълнение на специални задачи. Изследвани са теоретичните основи на специализираната бойна подготовка и уменията на военнослужещи за ефективни действия в условията на различни по степен на екстремалност ситуации. Разгледани са професионалните умения за различни видове тихо, скрито и незабелязано придвижване в местността с осигуряване на предимство пред противника. Направен е анализ на специфични действия при изпълнение на функционални задължения на военнослужещи от Въоръжените сили на България. Посочена е насочеността, определени са целите, задачите и принципите на специализирана подготовка на разузнавача. Разгледани са средствата, методите, формите и организацията на специалната подготовка на военнослужещите разузнавачи и свързаните с това екстремални ситуации и техните основни фактори – опасност и трудност. Представени са основните фактори на средата и опасностите при преодоляване на определен участък в планинско-гориста и открита местност и способите за неутрализиране на противника.

РЕЗУЛТАТИ

Резултатите от изследванията показват многообразието и сложността на рисковите ситуации, с които може да се сблъска военнослужещият при изпълнение на специални задачи. Установява се необходимост, произтичаща от сложността на операциите, че от всеки боец се изискват умения бързо и точно да стреля с всички видове оръжие. Трябва да умее мигновено да открива огън за поразяване при внезапен контакт с противник и да стреля точно през нощта. Всеки командос е длъжен да умее да разчита, да се ориентира и движи по карта, да използва магнитен компас, да определя преминалото разстояние, да се ориентира и движи по азимут, да открива сборния пункт (мястото за събиране) – денем и нощем, при всеки годишен сезон.

ДИСКУСИЯ

Става ясно, че специфичните дейности при изпълнение на изключително опасните задачи на разузнавателния военен патрул изискват високо ниво на специализираната подготовка. Разузнавателен патрул е средство, с помощта на което въоръжените сили контролират определена територия. Такива патрули се придвижват обикновено (по правило) по пеши способ и играят важна роля на много конкретни места. В джунглите патрулирането по пеши способ, например, се явява основен метод за водене на бойни действия. Численият състав на разузнавателните патрули бива различен, като минималният състав е двама души, а максималният е неограничен. Получената задача влияе в значителна степен на определяне на числеността на патрула (Снимка 1).

Снимка 1. *Разузнавателен патрул*

Установени са четири основни принципа, които важат за всички разузнавателни патрули:

- събиране на разузнавателна информация;
- избягване на контакт и среща с противника;
- осигуряване на сигурност;
- тактическа организация.

Снимка 2. *Наблюдателен патрул*

Съществуват три вида разузнавателни и наблюдателни патрули:

- патрули за разузнаване на район – воденето на разузнаване е съсредоточено в определен район и местността, непосредствено около него;
- патрули за разузнаване на зона – разузнаването се води с цел събиране на информация за противника, местността и пътищата в определен район, като зоната се определя със специални граници;
- патрули за разузнаване на маршрут – разузнаването се води с цел добиване на детайлна информация за даден маршрут и терена, непосредствено до него, или да се локализират местата за преодоляване на препятствията;
- наблюдателен патрул – води разузнаване чрез разполагане на подгрупите си за наблюдение на стратегически (доминиращи на местността) точки (височини) и водят наблюдение за определен период от време (Бахчеванов, 2012).

Изисквания към разузнавателния патрул:

- в зависимост от мисията разузнавателният патрул формира необходимия брой подгрупи за разузнаване и наблюдение;

- разузнавателният патрул е длъжен да достигне района за разузнаване и да проведе разузнаването, без да бъде разкрит от противника. Задължително е да се спазват маскировката на действията при придвижване и разполагане на място и да се проявява търпение;

- разузнаване с бой с цел разкриване на позициите на противника или важен обект може да се предприема след разрешение;

- командирът на патрула потвърждава местоположението на целта, планира разположението на подгрупите и планира изпълнението на мисията;

- подгрупите за охрана се разполагат така, че да осигуряват входно-изходните точки, ранното предупреждение при подход на противника и охраняват разузнавателната подгрупа, като се допускат различни комбинации;

- разузнавателната подгрупа провежда разузнаването на целите (Георгиев, Заков, 1999).

Въоръжение и снаряжение на патрула

Всеки патрул се въоръжава и екипира в зависимост от характера на задачата, която е получил, проявявайки определена находчивост в избора на оръжие и снаряжение. При това съществуват няколко общи правила, валидни за всички случаи. Така например всеки член на патрула отговаря за своя личен и специализиран комплект.

- Въоръжение на патрула – обикновено се състои от късоцевно и дългоцевно оръжие. Към късоцевното се отнасят обикновени и картечни пистолети с шумозаглушители и електронно оптичен мерник и фенерче. Към дългоцевното се отнасят: автомати със сгъваем приклад (автомат с подцевен гранатомет) с електронно оптичен мерник, комбиниран за дневна и нощна стрелба; снайперски карабини с електронно оптичен мерник, комбиниран за дневна и нощна стрелба; ръчен гранатомет; лека картечница и др.
- Снаряжение на патрула – униформено облекло и обувки; тактическо елече – модулен тип; десантен контейнер-раница – с гъвкав самар (раница с гъвкав самар); комплект спален чувал; палатка – индивидуална; индивидуална хидратираща система; наколенки и налакътници; ръкавици; стелка и индивидуални средства за противохимическа защита и др.
- Допълнително оборудване – алпийско оборудване (зимно и лятно) – комплект за взвод; комплект водолазно оборудване за взвод; десантни парашутни системи с кръгъл купол; десантни парашутни системи тип „Летящо крило“; комплект оборудване за височинни скокове за взвод; надуваема лодка – 12-

местна с твърд кил и извънбордов двигател; преносим уред за пречистване и обеззаразяване на вода и други.

- Допълнителна екипировка – нож за оцеляване, компас, сигнално огледалце, фенер, джобно фенерче, крачкомер, допълнителни батерии за фенера и джобното фенерче, допълнителни гумени ластиси, рейнджърски бележник, бланки за доклади по стандартите на НАТО, принадлежности за шиене (игли, конци и др.), топографски карти (с мащаб 1:100 000 и 1:500 000), нивелир, шивашки метър, брус за заточване на ножове, линейка, кибрит.
- Комплект за оцеляване – той трябва да съдържа принадлежности за: набавяне (съхраняване) на вода, набавяне на храна, разпалване на огън, устройване на бивак, рибарски кукички (N-9 или по-малки) и корда, таблетки за пречистване на вода, запалка, водоустойчив кибрит, мултивитамини, кубчета бульон, трионче, наушници.
- Обезопасяване, обезшумяване и маскировка на откритите части от тялото на патрулиращите, въоръжението и снаряжението – използват се изкуствени маскировъчни мрежи, камуфлажни бои, тиксо или парчета плат за обезшумяване и укриване, предмети (клони, треви и др.) от прилежащия терен (Хаслет, Камерън, 1998).

Техники на придвижване на патрула

1. Боен ред е построението на елементите на патрула и войниците един спрямо друг. С бойния ред се постигат постоянен контрол, гъвкавост и сигурност. Командирът на патрула определя бойния ред в зависимост от мисията, противника, местността, състава, наличното време, възможностите за наблюдение и водене на огън. При придвижването си патрулът използва един от следните бойни редове: походна колона; в колона по един – „нишка“; в колона по двама; „ромб“.

А. Походна колона е първоначалното построение на патрула. Тя позволява бързо завръщане по фронта и в дълбочина и лесно управление. Позволява извършването на бърз маньовър, въпреки че възможността за водене на огън по фронта е ограничена, но пък позволява висока плътност на огъня във фланг. Позволява по-висока скорост на движение.

Б. В колона по един – „нишка“. Това е най-разпространеният боен ред. Използва се при намалена видимост и наличие на тъмни участъци по маршрута за изнасяне, особено в силно пресечена местност (гора, джунгла и др.). Основният му недостатък се състои в това, че патрулът е уязвим от огън по фронта.

В. В колона по двама (прав ъгъл). Най-подходящ е за придвижване нощем. В този случай командирът и водещият разузнавач действат отпред като една двойка, а зам.-командирът и радистът се придвижват след тях, също като една двойка.

Г. Построение – „ромб“. Използва се при придвижване по открита местност нощем. Позволява воденето на мощен огън по фронта, но е малко използваем при движение в светло време и е неприемлив за придвижване в силно пресечена местност.

2. Способи за придвижване, използвани от разузнавателния патрул: съществуват три способа за придвижване на разузнавателния патрул: движение; движение с оглеждане; придвижване на наскоци (с прибежки).

- Движение: използва се, когато контакт с противника е малко вероятен и е необходима по-висока скорост на движение. Придвижването се извършва в походна колона/и.

- Движение с оглеждане: използва се, когато вероятността от среща с противника е по-голяма и е необходима висока скорост на движение. Разликата от способа движение е, че тук дистанцията между членовете на патрула е по-голяма и се извършва кръгово наблюдение по време на изнасянето.

- Придвижване на наскоци: използва се, когато се очаква среща с противника или се налага да се преодоляват големи открити участъци от местността и опасни места. По време на наскоците тези, които не се придвижват, прикриват действията на прибягващите, които след спиране се прикриват и осигуряват от своя страна действията на тези, които са ги прикривали, докато се изнасят (Заруцкий, Тарас, 1998).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проблемите, свързани с физическата и специалната подготовка на служителите в институциите за отбрана и сигурност, са немалко на брой и от изключителна важност. Изхождайки от нарастващата престъпност и несигурност на национално и международно ниво, а и от намаления числен състав на армията ни, страната ни се нуждае от добре подготвени и адекватни служители за изпълнение на всекидневните им служебни задължения в различните структури, опазване на обществения ред и осигуряване сигурността на гражданите на Република България.

Видно от сложността на операциите е, че от всеки боец се изискват умения бързо и точно да стреля с всички видове оръжие. Трябва да умее мигновено да открива огън за поразяване при внезапен контакт с противник и да стреля точно през нощта. Всеки командос е длъжен да умее да разчита, да се ориентира и движи по карта, да използва магнитен компас, да определя преминалото разстояние, да се ориентира и движи по

азимут, да открива сборния пункт (мястото за събиране) – денем и нощем, при всеки годишен сезон. От изключително значение е да притежава много добри способности да определя местонахождението си и преминатия (изминатия) път без карта и компас.

Най-важните навици на командоса, разработени и отразени в концепцията за малочисления патрул (отначало пет човека, след това четири), не само че не са изчерпани, но тази концепция е получила и официално признание. Нещо повече, именно патрулът-квартет се е оказал най-подходящ като базово подразделение за водене на антипартизанска война в условията на джунглата. Джунглата – това е много сурово и крайно негостоприемно място, където е трудно не само да се сражаваш, но и да оцелееш.

ЛИТЕРАТУРА

Бахчеванов, Г. (2012). *Военни аспекти на средата за сигурност*: Изд. Георги Стойков Раковски. // Bahchevanov, G. (2012). *Voenni aspekti na sredata za sigurnost*: Izd. Georgi Stoykov Rakovski.

Георгиев, З., Заков, М. (1999). *Оцеляване в екстремални условия*: Военно издателство. // Georgiev, Z., Zakov, M. (1999). *Otselyavane v ekstremalni usloviya*: Voенно izdatelstvo.

Лофти, Д. (2009). *Наръчник по самозащита на британските специални части*: Изд. „Труд“. // Lofti, D. (2009). *Narachnik po samozashita na britanskite spetsialni chasti*: Izd. „Trud“.

Заруцкий, Ф., Тарас, А. (1998). *Подготовка разведчика: Система спецназа ГРУ*: Изд. Труд. // Zarutskiy, F., Taras, A. (1998). *Podgotovka razvedchika: Sistema spetsnaza GRU*: Izd. Trud.

Хаслет, Д., Камерън, С. (1998). *Ръководство по оцеляване*: АлексСофт. // Haslet, D., Kameran, S. (1998). *Rakovodstvo po otselyavane*: AleksSoft.

Автор за кореспонденция:

Сашо Йорданов

Национална спортна академия „Васил Левски“

Катедра „Тежка атлетика, бокс, фехтовка и спорт за всички“

e-mail: sabo.jordanov@abv.bg